

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ

Харківський національний університет внутрішніх справ

Факультет № 3

Кафедра педагогіки та психології

**МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ
ДО СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ**

з навчальної дисципліни

«ПЕДАГОГІКА ТА ПСИХОЛОГІЯ ВИЩОЇ ШКОЛИ»

**обов'язкових компонент освітньої програми другого (магістерського) рівня
вищої освіти 053 «Психологія» (практична психологія)**

м. Харків 2023

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 30.08.2023 № 7

СХВАЛЕНО

Вченою радою факультету № 3
Протокол від 29.08.2023 № 8

ПОГОДЖЕНО

Секцією Науково-методичної ради
ХНУВС з гуманітарних та
соціально-економічних дисциплін
Протокол від від 29.08.2023 № 7

Розглянуто на засіданні кафедри педагогіки та психології
Протокол від 29.08.2023 № 13

Розробник: завідувач кафедри педагогіки та психології, доктор педагогічних наук, професор Олена ФЕДОРЕНКО

Рецензенти:

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки, іноземної філології та перекладу Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця **Вікторія БУДЯНСЬКА**;
доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри соціології та психології факультету № 6 Харківського національного університету внутрішніх справ **Валентина ТЮРІНА**.

1. Розподіл часу навчальної дисципліни за темами

2. Заочна форма навчання

3.

Номер та назва навчальної теми	Кількість годин відведених на вивчення навчальної дисципліни						Вид контролю
	Всього	з них:					
		лекцій	Семінарські заняття	Практичні заняття	Лабораторні заняття	Самостійна робота	
Тема № 1 Сучасна вища школа в освітній системі України	14	2	2			10	Екзамен
Тема № 2: Методологія і методи психолого-педагогічних досліджень	14	2	2			10	
Тема № 3: Зміст, планування та організація освітнього процесу у вищій школі	14	2	2			10	
Тема № 4: Методи, види, форми і засоби навчання у вищій школі	14	2	2			12	
Тема № 5: Оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти	14	2	2			12	
Тема № 6: Практика як складова процесу професійної підготовки фахівців у ЗВО	14	2	2			10	
Тема № 7: Навчально-дослідна, науково-дослідна та інноваційна діяльність у ЗВО	14	2	2			10	
Тема № 8 Розвиток особистості здобувача освіти у навчально-пізнавальній діяльності та педагогічній взаємодії	14	2	2			10	
Всього за семестр № 3:	120	16	16			88	

2. Методичні вказівки до семінарських занять

Тема № 1. «Сучасна вища школа в освітній системі України»

Семінарське заняття: «Сучасна вища школа в освітній системі України»

Навчальна мета заняття: Сформувати у здобувачів вищої освіти розуміння засад державної політики у сфері освіти та знання нормативно-правової бази її провадження, чітке уявлення про систему освіти в Україні, її структуру, рівні та ступені.

Кількість годин 4.

Навчальні питання:

1. Структура освітньої системи в Україні.
 2. Вища школа в освітній системі України.
 3. Структура управління вищою школою.
 4. Мета, завдання, структура і функції вищої школи як науково-педагогічної системи.
 5. Нормативні документи, що регламентують діяльність закладів вищої освіти.
 6. Особливості провадження освітньої діяльності в закладах вищої освіти із специфічними умовами навчання.
1. Здобувачі вищої освіти повинні знати визначення понять «система освіти» та її характеристики (дошкільна освіта, повна загальна середня освіта, позашкільна освіта, професійна (професійно-технічна) освіта, фахова передвища освіта, вища освіта, освіта дорослих, у тому числі післядипломна освіта, аспірантура, докторантура, самоосвіта).
 2. Здобувачі вищої освіти мають знати рівні освіти (дошкільна освіта, початкова освіта; базова середня освіта; профільна середня освіта; перший (початковий), другий (базовий), третій (вищий) рівні професійної (професійно-технічної) освіти; фахова передвища освіта; початковий рівень (короткий цикл), перший (бакалаврський), другий (магістерський), третій (освітньо-науковий/освітньо-творчий) рівні вищої освіти).
 3. Здобувачі вищої освіти повинні розуміти зміст та характеристика принципів діяльності освітніх закладів (доступність, рівність умов реалізації здібностей; гуманізм, демократизм, визнання пріоритетності загальнолюдських цінностей; науковий, світський характер освіти; інтеграція з наукою і виробництвом тощо).
 4. Здобувачі вищої освіти повинні вміти дати характеристику освітньо-кваліфікаційних рівнів підготовки фахівців у ЗВО України (молодший бакалавр; бакалавр; магістратуру; доктор філософії/доктор мистецтва).

Питання до обговорення:

1. Якою мірою успішність соціально-економічного розвитку суспільства залежить від кількості громадян, які мають вищу освіту?
2. Чим викликана потреба у реформуванні вищої школи в Україні? У чому полягає зміст реформування вищої освіти?
3. Які моменти з історії розвитку вищої педагогічної школи доцільно використовувати в сучасному закладі вищої освіти?
4. Що обумовило запровадження ступеневої вищої освіти?
5. Проаналізуйте завдання освітньо-виховних закладів, визначені Законом України «Про освіту», простежте ідею наступності в їх функціонуванні.
6. Назвіть рівні та ступені освіти.
7. Дайте характеристику структурних підрозділів ЗВО.

Тема № 2. «Методологія і методи психолого-педагогічних досліджень».

Семінарське заняття: «Методологія і методи психолого-педагогічних досліджень».

Навчальна мета заняття: розглянути філософські та загальнонаукові методологічні підходи психолого-педагогічних досліджень; ознайомитися із методами психолого-педагогічних досліджень та особливостями їх застосування у психолого-педагогічній практиці.

Кількість годин 4.

Навчальні питання:

1. Філософські, загальнонаукові та конкретно-наукові методологічні підходи у психолого-педагогічних дослідженнях.

2. Методи психолого-педагогічних досліджень.

3. Експеримент як метод психолого-педагогічних досліджень.

1. Здобувачі повинні визначати сутність поняття «психолого-педагогічне дослідження» процес вивчення певного об'єкта, предмета чи явища психологічної або педагогічної природи з метою розкриття закономірностей його виникнення, розвитку та перетворення в інтересах розвитку особистості в освітньо-науковій діяльності.

Чітко визначати зміст поняття «методологія» психолого-педагогічного дослідження як вчення про структуру, логічну організацію, вимоги, методи, прийоми, форми, засоби забезпечення педагогічної діяльності у багатогалузевих і галузевих закладах вищої освіти на філософському, загальнонауковому та конкретно-науковому рівнях.

Вміти визначати загальнонаукові підходи у психолого-педагогічних дослідженнях:

системний підхід дозволяє виявити компоненти та системоутворюючі зв'язки досліджуваного явища або процесу, визначити їх найважливіші детермінуючі чинники і елементи. Системний підхід до навчання забезпечує цілісність освітнього процесу і дозволяє вирішити низку дидактичних завдань, зокрема щодо генералізації, узагальнення і систематизації знань, здійснення інтегративних зв'язків, формування цілісності наукових знань, оптимізації процесу вивчення навчальних дисциплін;

синергетичний підхід, щоб педагогічна система була синергетичною, тобто здатною до самоорганізації, вона має задовольняти низці вимог: бути складною, відкритою, нелінійною, досягати стану нестійкості, володіти як джерелами, так і стоками енергії, речовини, інформації;

управлінський (кібернетичний) підхід урахує особливості управління когнітивними, навчальними та творчими процесами з використанням штучного інтелекту;

алгоритмічний підхід передбачає, що дії здобувачів освіти потрібно поєднати в одну цілісну систему управління;

технологічний підхід пов'язаний з технічними засобами навчання: технології навчання виникли як реакція на можливості технічних засобів у реалізації навчання;

гуманістичний підхід ґрунтується на суб'єкт-суб'єктних відносинах, які визнають керівну функцію педагога і функцію самоуправління здобувача освіти;

особистісно орієнтований підхід передбачає створення предметних умов для розвитку різних форм активності здобувачів, тобто розроблення різних завдань розвивального характеру, які дозволяють здобувачам здійснити самостійні відкриття, набутти нового досвіду;

діяльнісний підхід полягає у врахуванні інтересів суб'єктів навчання, навчання через навчання і дію, знання через долаття труднощів, через формування універсальних навчальних дій, які є основою освітнього та виховного процесу. Суть діялісного підходу в навчанні означає спрямованість педагогічних заходів на організацію інтенсивної діяльності студентів (курсантів): вони самі здобувають знання;

компетентнісний підхід передбачає цілісний досвід вирішення життєвих проблем, виконання професійних функцій, набуття компетенцій. Відповідно до компетентнісного підходу, компетенції задають вищий, загальний рівень умінь і навичок курсантів, а зміст освіти визначається чотирикомпонентною моделлю змісту освіти: знання, уміння, досвід творчої діяльності та досвід ціннісного ставлення до навчання і професійної діяльності.

2. Здобувачі освіти повинні визначати, що у психолого-педагогічних дослідженнях використовують емпіричні, теоретичні, статистичні методи.

Наукове психолого-педагогічне дослідження поділяють на два рівня: емпіричний та теоретичний.

Емпіричний рівень дослідження реалізується через здійснення двох стадій роботи: 1) процес збору та отримання фактів; 2) первинну обробку і оцінку фактів в їх взаємозв'язку, що передбачає:

- осмислення та чіткий опис отриманих фактів за допомогою наукової термінології;
- класифікацію фактів за різними ознаками та виявлення основних залежностей між ними.

До емпіричних методів належать: лабораторні та польові спостереження, самоспостереження, бесіда, інтерв'ю, проєктивні методики, анкетування, соціометрія, метод рейтингу, педагогічне тестування, педагогічний консиліум.

Теоретичний етап складається з низки послідовних стадій роботи, на яких наукове знання приймає різні форми, існує і розвивається в них і через них.

До теоретичних методів належать вивчення та узагальнення масового та індивідуального педагогічного досвіду, аналіз соціологічної, філософської, психолого-педагогічної літератури, архівних матеріалів, документації, продуктів освітньої діяльності, аналіз понятійно-термінологічної системи, аналогії, засновані на єдності діалектичних законів для природних і суспільних процесів.

Виокремлюють первинні та вторинні методи статистичного аналізу. Первинні методи дають можливість отримати показники, що безпосередньо характеризують результати вимірювань, здійснених в ході педагогічного експерименту. Статистична обробка на цьому етапі передбачає ранжування (тобто вибудовування фактів у певну послідовність), шкалювання, що дає можливість систематизувати дані відповідно до рівнів - високий, низький, середній тощо.

Вторинні методи застосовуються для того, щоб на базі зібраних даних виявити приховані в них статистичні закономірності. Наприклад, методи дисперсійного, регресійного аналізу застосовуються для того, щоб визначити динаміку зміни окремих параметрів вибірки. Кореляційний, факторний аналіз здійснюється для встановлення статистичних зв'язків, що існують між змінними величинами, вимірюваними в експерименті. Методи тестування статистичних гіпотез та визначення довірчих інтервалів дозволяють теоретично обґрунтувати висновки стосовно параметрів та вигляду отриманого розподілу.

Статистичні методи дають можливість довести, що отримано дійсно не випадкові результати і підтвердити існування виявлених.

Статистичне оброблення результатів дослідження, доведення вірогідності отриманих висновків використовуються методи математичної статистики (критерій Стюдента).

3. *Експеримент* є методом дослідження, у процесі якого створюються умови для з'ясування залежності між засобами та результатами їх використання. Проведення експерименту передбачає збір педагогічних фактів в спеціально створених умовах, що дають можливість вивчення та перевірки педагогічних впливів згідно проблеми дослідження.

Етапи психолого-педагогічного експерименту: констатувальний, формувальний, контрольний.

Психолого-педагогічний експеримент передбачає:

1. Цілеспрямоване відокремлення досліджуваного явища від інших.
2. Активну позицію дослідника при втіленні інновацій в педагогічний процес.
3. Контрольований педагогічний вплив на вихованців.
4. Наявність умов, за яких досліджуване явище піддається обліку.
5. Повтор педагогічних явищ в приблизно одних і тих самих умовах стільки разів, скільки необхідно для перевірки гіпотези.

Можна виокремити основні етапи проведення експерименту:

1. Підготовчий етап проведення експерименту.
2. Дослідницький етап, що охоплює констатувальний, формувальний та контрольний експеримент.
3. Обробка даних дослідження.
4. Інтерпретація даних дослідження та формулювання висновків.
5. Впровадження результатів експерименту.

Тема № 3. «Зміст, планування та організація освітнього процесу у вищій школі».

Семінарське заняття: «Зміст, планування та організація освітнього процесу у вищій школі».

Навчальна мета заняття: Сформувати у здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти уявлення про зміст, планування та організацію освітнього процесу у вищій школі.

Кількість годин 4.

Навчальні питання:

1. Спеціалізація навчання в сучасній вищій школі.
2. Визначення змісту освіти у вищій школі.
3. Нормативне забезпечення змісту освіти у вищій школі.
4. Система планування освітнього процесу у ЗВО.
5. Вимоги до організації освітнього процесу у ЗВО.
6. Сутність, мета, структура індивідуального навчального плану студента.
7. Відповідальність за відповідність рівня підготовки студента вимогам державного стандарту освіти.

1. Здобувачі вищої освіти повинні орієнтуватися в поняттях «Державний стандарт вищої освіти», «Галузеві стандарти вищої освіти», «Стандарти вищої освіти вищих навчальних закладів» та в їх структурній побудові.

2. Здобувачі вищої освіти повинні вміти визначити суть поняття «зміст освіти», структуру змісту освіти за різними підставами, вимоги до змісту освіти у вищій школі, а також офіційні нормативні документи, що регламентують зміст освіти: «навчальний план» (нормативна і варіативна частина), навчальна програма, підручник, навчальний посібник.

3. Здобувачі вищої освіти мають знати суть поняття «освітній процес», структуру планування й організації освітнього процесу (тематичні плани, графіки і плани навчального процесу, розклад навчальних занять).

Питання до обговорення:

1. У чому сутність спеціалізації навчання у вищій школі?
2. Чи потрібні, на Вашу думку, стандарти освіти у вищій школі?
3. Які фактори визначають необхідність розробки та запровадження системи стандартів вищої освіти?
4. У чому мають виявлятися державні стандарти вищої освіти в Україні? Як це досягається?
5. Розкрийте наукові засади формування змісту освіти в Україні.
6. Охарактеризуйте основні документи, які визначають зміст освіти у ЗВО України.
7. Що являє собою навчальний план? Окресліть особливості його побудови.
8. Назвіть загальні положення визначення змісту освіти й організації освітнього процесу в сучасній вищій школі.

9. Чи існує, на Вашу думку, взаємозв'язок виховної функції навчання і такого компонента змісту освіти як досвід емоційно-ціннісного ставлення до світу?

10. Які нормативні документи організації освітнього процесу розробляються науково-педагогічними працівниками?

11. На кого покладається відповідальність за виконання студентом індивідуального навчального плану?

12. У чому відмінності між поняттями «підручник» і «навчальний посібник»?

13. За яких умов вибіркові навчальні дисципліни є обов'язковими для вивчення студентом?

Тема № 4. «Методи, види, форми і засоби організації навчання у вищій школі».

Семінарське заняття: «Методи, види, форми і засоби навчання у вищій школі».

Навчальна мета заняття: Сформувати у здобувачів вищої освіти уявлення про методи, форми і засоби навчання у вищій школі.

Кількість годин 2.

Навчальні питання:

1. Сутність, типологія і характеристика методів навчання.
2. Дидактичні вимоги до вибору методів навчання.
3. Види навчальних занять у закладі вищої освіти.
4. Сутність поняття «форми організації навчання». Розвиток і становлення організаційних форм навчання.
5. Лекція як провідна форма організації навчально-пізнавальної діяльності студентів: структура, функція, види, вимоги, критерії оцінки якості лекції.
6. Семінар як особлива форма занять з певної теми, навчальної дисципліни: просемінари, семінарсько-практичні заняття, умови ефективності проведення семінарського заняття, критерії оцінки його якості.
7. Практичні заняття, лабораторні практикуми, екскурсії, консультації, конференція, колоквіум як форми навчання здобувачів освіти, які підвищують їх професійний інтерес і поглиблюють рівень фахових знань і вмінь.
8. Позааудиторні форми роботи зі здобувачами вищої освіти: гуртки, факультативи, секції, клуби за інтересами, спортивні товариства, участь у громадських організаціях.

1. Здобувачі вищої освіти мають знати класифікацію методів навчання за різними підставами: джерелом придбання знань (словесні, наочні, практичні); за характером пізнавальної діяльності студентів (пояснювальний, репродуктивний, проблемний виклад, евристичний, пошуковий, дослідницький); залежно від діяльності викладача і студента (бінарні); залежно від логіки пізнання (аналітичний, синтетичний, індуктивний, дедуктивний); словесні методи навчання (монологічні, діалогічні, наочні,

практичні); методи стимулювання і мотивації.

2. Здобувачі вищої освіти мають бути обізнані щодо шляхів упровадження у практику вищої школи активних методів навчання, методів продуктивного навчання.

3. Здобувачі вищої освіти мають орієнтуватися у чинниках вибору методів навчання (мета заняття, зміст, навчальні можливості студентів, індивідуально-особистісні особливості викладача, стан матеріально-технічного забезпечення).

4. Здобувачі вищої освіти повинні вміти визначати поняття «форми організації навчання», «індивідуальна форма навчання», «групова форма навчання», «белл-ланкастерська форма навчання», «бригадно-лабораторна форма навчання» та ін.

5. Здобувачі вищої освіти мають визначати сутність понять «методи навчання», «прийоми навчання», «засоби навчання». Характеристика різних класифікацій методів навчання.

6. Здобувачі вищої освіти повинні вміти виділяти і розкривати зміст вимог до вибору методів навчання.

Питання до обговорення:

1. Що спільне і відмінне у поняттях «загальні методи навчання» і «загальнонаукові методи пізнання»?

2. Які є підходи до класифікації методів навчання?

3. Охарактеризуйте методи навчання за джерелами набуття знань? Відповідь проілюструйте прикладами з практики організації пізнавальної праці студентів.

4. Назвіть і розкрийте сутність методів навчання за логікою пізнання. Наведіть приклади.

5. Які методи навчання виділяють за рівнем самостійної розумової діяльності? Наведіть приклади.

6. У чому виявляється взаємозв'язок методів навчання? Наведіть приклади.

7. Які чинники визначають вибір методів навчання?

8. За допомогою яких критеріїв визначається ефективність тих чи інших методів навчання?

9. За якими формами здійснюється навчання у закладах вищої освіти?

10. Які особливості форм навчання ви б виокремили?

11. На засвоєння яких знань здобувачів освіти спрямована діяльність викладача на лекції? Які основні вимоги до лекції та лектора у закладі вищої освіти?

12. Яка дидактична мета лабораторних занять? Чи можливе проведення лабораторних занять у позалабораторних приміщеннях закладу вищої освіти? Які етапи підготовки і проведення лабораторного заняття?

13. Яка дидактична мета практичних занять? З якою кількістю студентів проводиться практичне заняття? Що передбачає підготовка викладача та студента до практичного заняття?

14. Яка мета проведення семінарських занять? З якою кількістю студентів проводиться семінарське заняття? Чи є обов'язковим оцінювання роботи студентів на семінарських заняттях?

Тема № 5. «Оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти».

Семінарське заняття: «Оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти»

Навчальна мета: ознайомити здобувачів освіти з організацією контролю та педагогічними вимогами до оцінювання навчальних досягнень студентів (курсантів).

Кількість годин 4.

Навчальні питання:

1. Контроль навчально-пізнавальної діяльності здобувачів освіти як складова освітнього процесу, що інтегрує перевірку, оцінку, облік результатів навчання.

2. Функції контролю.

3. Педагогічні вимоги до оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти.

4. Характеристика видів контролю.

5. Методи і форми контролю.

6. Критерії оцінювання результатів навчально-пізнавальної діяльності здобувачів вищої освіти.

7. Моніторинг якості освіти: сутність, функції, види, методичні поради щодо організації у закладах вищої освіти.

1. Здобувачі вищої освіти мають усвідомлювати, що контроль за навчально-пізнавальною діяльністю здобувачів освіти є складовою освітнього процесу, що інтегрує перевірку, оцінювання (вимірювання рівня засвоєння знань, сформованості вмінь і навичок), облік (фіксацію результатів оцінювання в балах).

2. Здобувачі вищої освіти мають знати функції контролю (діагностична, контролююча, управлінська, навчальна, стимулювально-мотиваційна, розвивальна, виховна).

3. Здобувачі вищої освіти мають знати педагогічні вимоги до оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти (об'єктивність, валідність, надійність, гласність контролю, індивідуальний характер оцінювання, всебічність оцінювання, диференційований підхід, різноманітність форм і методів контролю, етичне ставлення, повага до студентів, надання можливості підготуватися до контролю та самоконтролю).

4. Здобувачі вищої освіти мають знати види контролю навчальних досягнень студентів (вхідний (попередній), поточний, періодичний (тематичний), рубіжний, підсумковий, відстрочений).

5. Здобувачі вищої освіти мають знати методи контролю (усний, письмовий, тестовий, графічний, програмований, практична перевірка,

методи самоконтролю та самооцінка) та орієнтуватися у виборі оптимального методу під час звичайних і спеціальних форм організації освітнього процесу.

6. Здобувачі вищої освіти мають знати форми контролю під час навчальних занять (індивідуальна, фронтальна перевірка) та підсумкові форми контролю (заліки, іспити, курсові роботи, дипломні проекти, державні іспити).

7. Здобувачі вищої освіти мають знати, які характеристики можуть бути взяті за основу визначення рівня навчальних досягнень, загальних критеріїв їх оцінювання та відповідних оцінок (змістовий, операційно-організаційний, емоційно-мотиваційний компоненти).

8. Здобувачі вищої освіти повинні мати уявлення про сутність моніторингу як інформаційної бази системи управління освітою, функції (інформаційна, активізуюча, формуюча, корекційна, кваліметрична, діагностична, аналітична, моделююча, прогностична, управлінська), типологія за різними підставами (призначенням, засобами, що використовуються, ієрархією систем управління).

Питання для обговорення:

1. Яка специфіка функцій контролю педагогічного контролю у вищій школі?
2. Які дидактичні завдання вирішують контроль, взаємоконтроль, самоконтроль?
3. Які особливості організації контролю навчальних досягнень здобувачів вищої освіти в умовах дистанційної освіти?
4. Які контрольні заходи реалізуються у ЗВО в режимі моніторингу якості освіти?
5. Які переваги та недоліки тестового контролю?
6. Яке співвідношення оцінки та самооцінки, контролю та самоконтролю у навчанні студентів (курсантів)?
7. Розкрийте суть основних вимог організації контролю рівня знань, умінь, навичок?
8. Чому контроль успішності студента має бути систематичним?
9. Як ви ставитесь до висловлювання С. Френе «Виставляння оцінок успішності й класифікація учнів є принципово помилковим»? Чи вважаєте ви його прийнятним для вищої школи?

Тема № 6. «Практика як складова процесу професійної підготовки фахівців у ЗВО».

Семінарське заняття: «Практика як складова процесу професійної підготовки фахівців у ЗВО»

Навчальна мета: обговорити питання організації виробничої практики та її ролі у фаховій підготовці студентів (курсантів).

Кількість годин 4.

Навчальні питання:

1. Загальні питання організації, проведення і підведення підсумків практик (Положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладів).

2. Мета, завдання та роль практики у фаховій підготовці студентів.

3. Принципи організації та керівництва практикою у ЗВО.

4. Зміст та програма (силабус) практики.

5. Види практик: навчальна та виробнича (психолого-педагогічна, педагогічна, асистентська, переддипломна).

6. Особливості та види практичної підготовки у ЗВО із специфічними умовами навчання.

1. Здобувачі вищої освіти мають знати, що організація практичної підготовки студентів регламентується Положенням про проведення практики студентів вищих навчальних закладів.

2. Здобувачі вищої освіти мають визначати завдання практики студентів як забезпечення неперервності та послідовності в набутті необхідного обсягу теоретичних знань, практичних умінь і навичок майбутніх фахівців.

3. Здобувачі вищої освіти мають знати основні види практики: навчальна, навчально-виробнича, виробнича. Здобувачі вищої освіти мають усвідомлювати, що метою навчальної практики є поглиблення та закріплення теоретичних знань студентів, вироблення навичок практичної та дослідницької діяльності, ознайомлення з навчальним обладнанням. Навчальну практику проводять на молодших курсах у формі екскурсій на підприємство, навчальний полігон, навчально-дослідну лабораторію тощо. Навчально-виробнича практика має на меті ознайомлення студентів з його майбутньою спеціальністю шляхом виконання обов'язків дублера, помічника фахівця. Виробнича практика передбачає виконання повного технологічного циклу за спеціальністю, набуття навичок організування, управління та контролю.

4. Здобувачі вищої освіти у ЗВО сектору безпеки і оборони України мають знати особливості основних видів практичної підготовки: первинна військово-професійна підготовка, ознайомча практика, навчальна, військова, педагогічна, військове стажування або стажування на посаді у підрозділах поліції курсантів та слухачів.

Питання для обговорення:

1. Покажіть роль виробничої практики у фаховій підготовці студентів.

2. У чому полягають відмінності між навчальною, навчально-виробничою, виробничою практикою?

3. Назвіть основні форми навчальної практики?

4. Основні завдання студента під час виробничої практики.

5. Хто здійснює керівництво практикою? Які обов'язки керівників виробничої практики від закладу вищої освіти? Від підприємства?

6. Порядок проведення настановної та заключної конференцій на початку та наприкінці практики.

7. Які форми практичної підготовки курсантів закладів вищої освіти із специфічними умовами навчання?

Тема 7. «Навчально-дослідна, науково-дослідна та інноваційна діяльність у ЗВО».

Семінарське заняття: «Навчально-дослідна, науково-дослідна та інноваційна діяльність у ЗВО».

Навчальна мета: ознайомити студентів з організацією та методикою навчально-дослідної та науково-дослідної роботи.

Кількість годин 4.

Навчальні питання:

1. Форми навчально-дослідної роботи здобувачів вищої освіти в контексті виконання навчального плану.
 2. Науково-дослідна робота як позанавчальна діяльність студентів (курсантів).
 3. Роль і місце кафедри в реалізації різних форм науково-дослідної роботи студентів (курсантів).
 4. Техніка написання, оформлення, захист курсової, дипломної, магістерської, дисертаційної роботи.
 5. Інноваційна діяльність у закладах вищої освіти: сутність, мета, мотиви, зміст, суб'єкти, способи організації, результативність нововведення.
 6. Характеристика інноваційних навчальних технологій (модульні, інформаційні, проектні, інтерактивні, індивідуалізовані, ігрові, інтегровані, кредитно-модульна, мультимедійні).
1. Здобувачі вищої освіти мають усвідомлювати, що навчально-дослідна робота носить обов'язковий характер, виконується в межах освітнього процесу та передбачена навчальним планом.
 2. Здобувачі вищої освіти мають знати форми навчально-дослідної діяльності: виконання професійних завдань пошукового та науково-дослідного характеру, в тому числі під час практики, лабораторних робіт, які передбачають елементи наукового дослідження (складання таблиць для узагальнення та систематизації навчального матеріалу, побудова структурних блок-схем лекції, перелік ключових дефініцій курсу з посиланням на першоджерела, анотування статей, книги або окремих розділів), підготовка і написання курсових, дипломних, магістерських робіт, участь студентів у виконанні індивідуальних планів кафедр.
 3. Здобувачі вищої освіти мають усвідомлювати принципову різницю між навчально-дослідною та науково-дослідною роботою, яка носить добровільний характер та виконується в позанавчальний час.
 4. Здобувачі вищої освіти мають знати форми науково-дослідної роботи: наукове товариство, гуртки, секції, науково-практичні конференції.
 5. Здобувачі вищої освіти мають знати сутність інноваційної діяльності, яка полягає в цілеспрямованому та керованому внесенні прогресивних змін в освітню практику шляхом створення, розповсюдження та освоєння новоутворень.

Питання для обговорення:

1. У чому полягає зміст навчально-дослідної роботи студентів?
2. Як залучити студентів до науково-дослідної роботи у ЗВО?
3. Що, на вашу думку, підвищить рівень навчально-дослідної і науково-дослідної роботи студентів (курсантів)?
4. У чому, на Вашу думку, полягає сутність наукової організації праці студента під час самостійної роботи?
5. У чому полягає сутність педагогічної інновації?
6. Чи можна та чому будь-яке нововведення вважати інновацією?
7. Порівняйте можливості активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів при застосуванні традиційних методів навчання порівняно з інноваційними (ділові, дидактичні ігри, «мозкові штурми», проблемно-дослідницькі методи, програмовано-алгоритмічне навчання, моделювання)?
8. Сформованість яких професійних якостей передбачає готовність педагога до інноваційної діяльності?

Тема № 8. «Розвиток особистості здобувача освіти у навчально-пізнавальній діяльності та педагогічній взаємодії».

Семінарське заняття: «Розвиток особистості здобувача освіти у навчально-пізнавальній діяльності та педагогічній взаємодії».

Навчальна мета: ознайомити здобувачів вищої освіти з психолого-педагогічними засадами розвитку особистості здобувача освіти в навчально-пізнавальній діяльності та педагогічній діяльності.

Кількість годин 2.

Навчальні питання:

1. Основні положення студентоцентрованого навчання як психолого-педагогічного підходу в сучасній вищій школі.
 2. Психологічні особливості особистісного розвитку та професійного становлення студентів (курсантів): мотиви як рушійна сила вдосконалення, психолого-педагогічні техніки впливу на особистість.
 3. Міжособистісні стосунки у студентських групах (колективах).
 4. Формування soft skills як комплексу надпрофесійних навичок особистості, які забезпечують ефективну роботу в команді.
 5. Лідерство у групах (колективах).
 6. Особливості колективу курсантів як специфічного прошарку студентської молоді.
1. Здобувачі вищої освіти мають усвідомлювати, що студентоцентроване навчання є психолого-педагогічним підходом, який передбачає заохочення студентів (курсантів) до ролі автономних і відповідальних суб'єктів освітньої діяльності, створення середовища, орієнтованого на задоволення потреб і інтересів, інтелектуальних і творчих здібностей, взаємну повагу та партнерство між учасниками освітнього процесу.

2. Здобувачі вищої освіти мають знати, що діяльність особистості зумовлена мотивами та має у своїй структурі мету, спосіб (технологія діяльності: зміст, форми, методи й засоби), результат.

3. Здобувачі вищої освіти мають усвідомлювати, що якість міжособистісних взаємин визначає психологічний клімат в академічній групі, який сприяє або перешкоджає продуктивній освітній діяльності, навчанню та вихованню, всебічному розвитку особистості.

4. Здобувачі вищої освіти мають усвідомлювати, що професійний успіх визначається не тільки сформованими професійними знаннями та вміннями (hard skills), але й когнітивними вміннями, самоорганізацією, емоційною стійкістю, командною роботою та бажанням вчитися (soft skills).

5. Здобувачі вищої освіти мають розуміти, що реалізація соціальної ролі курсанта ЗВО сектору безпеки й оборони України передбачає пізнання жорстко регламентованого середовища спеціалізованого ЗВО, адаптацію до навчально-службової діяльності.

Питання для обговорення:

1. Чому самовиховання ефективніше, ніж виховання?
2. Чому особистість викладача, його взаємини зі студентами є одним із основних факторів виховного впливу на студентів (курсантів)?
3. Яка роль студентської (курсантської) академічної групи у вихованні особистості?
4. Які шляхи гуманізації педагогічного процесу у вищій школі?
5. Чому студентам (курсантам) необхідна адаптація до умов діяльності та взаємодії у ЗВО?
6. У чому полягає сутність взаємодії?
7. Яку роль у розвитку особистості відіграє спілкування?
8. Які існують види відносин викладачів і студентів?
9. Які відмінності існують між лідерством і управлінням?
10. Визначте умови ефективності педагогічної діяльності?
11. Як, на Вашу думку, розвивати творчі здібності студентів (курсантів)?

3. Інформаційне та методичне забезпечення (література, Інтернет)

Основна:

1. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології : підручник. 3-тє вид., випр. К. : Академвидав, 2015. 303 с.
2. Кузьмінський А.І. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. : Затверджено МОН України. К. : Знання, 2011. 488 с.
3. Ортинський В.Л. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. : Рекомендовано МОН України / Львів. держ. ун-т внутр. справ. К. : Центр учб. літ., 2009. 472 с.
4. Основи педагогічної техніки : навч. посібник для магістрантів, аспірантів, докторантів та викладачів вищ. навч. закл. України / О.М. Бандурка, В.О. Тюріна, О.І. Федоренко. Харків: Титул, 2006. 176 с.
5. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. : рекомендовано МОН України / З.Н. Курлянд, Р.І. Хмелюк, А.В. Семенова та ін.; за ред. З.Н. Курлянд. 3-тє

вид., перероб. і доп. К.: Знання, 2007. 496 с.

6. Педагогіка вищої школи: навч. посіб / уклад. Федоренко О.І., Тюріна В.О., Гіренко С.П., Червоний П.Д. та ін.; за ред. О.І. Федоренко. Харків: ФОП Бровін О.В., 2020. 240 с.

7. Педагогіка вищої школи : навч.-метод. посіб. / О.М. Рубан, Л.О. Рубан, П.В. Максименко, С.В. Мороз; МВС України, Кіровоград. юрид. ін-т ХНУВС. Кіровоград : Кіровоград. юрид. ін-т ХНУВС, 2010. 110 с.

8. Педагогіка та психологія вищої школи : навчальний посібник / Л.Г. Кайдалова, І.С. Сабатовська-Фролкіна, Н.В. Альохіна, Н.В. Шварп. Харків : НФаУ, 2019. 248 с.

9. Степанов О.М., Фіцула М.М. Основи психології і педагогіки : навч. посібник. Київ : Академвидав, 2006. 520 с.

Допоміжна:

1. Закон України «Про вищу освіту» (2014) (зі змінами та доповненнями). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>.

2. Закон України «Про освіту» (2017) від 05.09.2017 № 2145-VIII (зі змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.

3. Положення «Про проведення практики студентами вищих навчальних закладів України» від 08.04.1993 р. № 93 (із змінами). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0035-93#Text>.

4. Городиська В., Пантюк М., Міляєва В. Педагогіка та психологія вищої школи : тексти лекцій. Дрогобич : Редакційно-видавничий відділ ДДПУ, 2014. 307 с.

5. Марченко О.Г., Іванець М.Г., Шевяков Ю.І. Педагогіка вищої школи : методичні рекомендації для магістрів. Харків : ХУПС, 2014. 56 с.

6. Марченко О.Г., Іванець М.Г., Шевяков Ю.І., Широкобов Ю.М. Забезпечення якості освіти та Болонський процес : методичні рекомендації для студентів. Харків : ХУПС, 2014.

7. Марченко О.Г. Прикладна психологія військової діяльності : навчально-методичний комплекс. Рига : Lambert, 2018. 288 с.